

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΧΡΗΜΑΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016
ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)
ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ (ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)**

**Διδαγμένο κείμενο
Αριστοτέλους Πολιτικά (Α 1, 1 και Γ1, 1-2)**

Ἐπειδὴ πᾶσαν πόλιν ὀρῶμεν κοινωνίαν τινὰ οὖσαν καὶ πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνεστηκυῖαν (τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν πάντα πράττουσι πάντες), δῆλον ὡς πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων ἢ πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις καὶ ἡ κοινωνία ἢ πολιτική. [...] Τῷ περὶ πολιτείας ἐπισκοποῦντι, καὶ τίς ἐκάστη καὶ ποία τις, σχεδὸν πρώτη σκέψις περὶ πόλεως ἰδεῖν, τί ποτέ ἐστὶν ἡ πόλις. Νῦν γὰρ ἀμφισβητοῦσιν, οἳ μὲν φάσκοντες τὴν πόλιν πεπραχέναι τὴν προᾶξιν, οἳ δ' οὐ τὴν πόλιν ἀλλὰ τὴν ὀλιγαρχίαν ἢ τὸν τύραννον· τοῦ δὲ πολιτικοῦ καὶ τοῦ νομοθέτου πᾶσαν ὀρῶμεν τὴν πραγματείαν οὖσαν περὶ πόλιν, ἡ δὲ πολιτεία τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἐστὶ τάξις τις. Ἐπεὶ δ' ἡ πόλις τῶν συγκειμένων, καθάπερ ἄλλο τι τῶν ὅλων μὲν συνεστώτων δ' ἐκ πολλῶν μορίων, δῆλον ὅτι πρότερον πολίτης ζητητέος· ἡ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πλῆθος ἐστὶν. Ὡστε τίνα χρὴ καλεῖν πολίτην καὶ τίς ὁ πολίτης ἐστὶ σκεπτέον. Καὶ γὰρ ὁ πολίτης ἀμφισβητεῖται πολλάκις· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦσι πάντες εἶναι πολίτην· ἐστὶ γὰρ τις ὃς ἐν δημοκρατίᾳ πολίτης ὢν ἐν ὀλιγαρχίᾳ πολλάκις οὐκ ἐστὶ πολίτης.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος «Τῷ περὶ πολιτείας . . . οὐκ ἐστὶ πολίτης».

Μονάδες 10

B1. «Ἐπειδὴ . . . ἡ πολιτική»: Με ποιες φράσεις ο Αριστοτέλης υποδηλώνει τον σκοπό, για τον οποίο υπάρχει η «πόλις», καθώς

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016**

και οι άλλες μορφές κοινωνικής συνύπαρξης; Να τις καταγράψετε (μονάδες 4) και να τις σχολιάσετε (μονάδες 6).

Μονάδες 10

B2. «Τῷ περὶ πολιτείας . . . οὐκ ἔστι πολίτης»: Πώς προσδιορίζεται, κατά τον Αριστοτέλη, το περιεχόμενο της έννοιας «πολίτης» σε σχέση με το πολίτευμα;

Μονάδες 10

B3. Με βάση α) το απόσπασμα «Είναι φανερό λοιπόν . . . άτομο» από το παρακάτω μεταφρασμένο κείμενο και β) το απόσπασμα «Ἐπεὶ δ' ἡ πόλις . . . πλήθός ἐστιν» από το πρωτότυπο κείμενο, να σχολιάσετε τη σχέση «όλου» και «μέρους».

Αριστοτέλους Πολιτικά (Α 2, 10-13)

[. . .] Στην τάξη της φύσης η πόλη προηγείται από την οικογένεια κι απ' τον καθένα μας ως άτομο· ο λόγος είναι ότι το όλον αναγκαστικά προηγείται του μέρους· πραγματικά, αν πάψει να υπάρχει το σώμα ως σύνολο, δεν θα υπάρχει πια ούτε πόδι ούτε χέρι παρά μόνο ως (ίδια) λέξη, όπως, ας πούμε, αν μιλούμε για πέτρινο χέρι (θα είναι, πράγματι, κάτι σαν αυτό, αν μια φορά πεθάνει): όλα τα πράγματα είναι αυτό που λέμε ότι είναι, αν τα κρίνουμε με κριτήριο τη λειτουργία και τις ιδιότητές τους· από τη στιγμή, επομένως, που θα πάψουν να έχουν αυτά τα χαρακτηριστικά, δεν θα πρέπει πια να λέμε ότι είναι ό,τι ήταν πριν, αλλά ότι απλώς εξακολουθούν να λέγονται ακόμη με την ίδια λέξη. Είναι φανερό λοιπόν α) ότι η πόλη ήρθε στην ύπαρξη εκ φύσεως, β) ότι προηγείται από το κάθε επιμέρους άτομο. Γιατί, αν είναι αλήθεια ότι ο καθένας μας χωριστά δεν είναι αυτόρκτης, γίνεται λογικά φανερό ότι το κάθε μεμονωμένο άτομο θα βρεθεί στην ίδια ακριβώς κατάσταση που βρίσκονται, γενικά, τα μέρη προς το όλον· από την άλλη μεριά, ο άνθρωπος που δεν μπορεί να ζει μαζί με άλλους στην κοινότητα, ο άνθρωπος που λόγω αυτόρκτης αισθάνεται πως δεν του λείπει τίποτε, αυτός ο άνθρωπος δεν

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016**

αποτελεί με κανέναν τρόπο μέρος της πόλης –ένας τέτοιος όμως άνθρωπος είναι, τότε, ή ζώο ή θεός.

Μονάδες 10

B4. Ποια σχέση έχει η αυτογνωσία με τη δικαιοσύνη, κατά τον Πλάτωνα;

Μονάδες 10

B5. *πράττουσι, δήλον, καλουμένη, οί φάσκοντες, τῶν ὄλων:*
Να γράψετε στην αρχαία ελληνική γλώσσα τα συνώνυμα των λέξεων, με τη σημασία που έχουν στο κείμενο.

Μονάδες 10

Αδίδακτο κείμενο

Θουκυδίδου Ιστορίαι II.63.1–3 (έκδ. Οξφόρδης)

Ο Περικλής επισημαίνει στους Αθηναίους την ευθύνη που απορρέει από την ηγεμονική θέση της πόλης τους.

Τῆς τε πόλεως ὑμᾶς εἰκὸς τῷ τιμωμένῳ ἀπὸ τοῦ ἄρχειν, ὧπερ ἅπαντες ἀγάλλεσθε, βοηθεῖν, καὶ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους ἢ μηδὲ τὰς τιμὰς διώκειν· μηδὲ νομίσαι περὶ ἑνὸς μόνου, δουλείας ἀντ' ἐλευθερίας, ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀρχῆς στερήσεως καὶ κινδύνου ὧν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπήχθεσθε. ἥς οὐδ' ἐκστῆναι ἔτι ὑμῖν ἔστιν, εἴ τις καὶ τότε ἐν τῷ παρόντι δεδιῶς ἀπραγμοσύνη ἀνδραγαθίζεται· ὡς τυραννίδα γὰρ ἤδη ἔχετε αὐτήν, ἣν λαβεῖν μὲν ἄδικον δοκεῖ εἶναι, ἀφείναι δὲ ἐπικίνδυνον. τάχιστ' ἂν τε πόλιν οἱ τοιοῦτοι ἑτέρους τε πείσαντες ἀπολέσειαν καὶ εἴ που ἐπὶ σφῶν αὐτῶν αὐτόνομοι οἰκήσειαν.

βοηθεῖν τῷ τιμωμένῳ τῆς πόλεως: να στηρίζετε την εξέχουσα θέση της πόλης.

ἀπήχθεσθε: γίνετε μισητοί.

ἐκστῆναι: να απομακρυνθείτε.

ἀνδραγαθίζεται: ενεργεί με γενναιότητα.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του κειμένου.

Μονάδες 20

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016**

Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

τῷ τιμωμένῳ: το δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή

ἄρχειν: τον ίδιο τύπο του παρακειμένου μέσης φωνής

ένός: τη δοτική ενικού αριθμού ουδετέρου γένους

τόδε: τη δοτική πληθυντικού αριθμού θηλυκού γένους

τυραννίδα: την κλητική ενικού αριθμού

λαβεῖν: το απαρέμφατο παρακειμένου στην ίδια φωνή

ἀφείναι: τον ίδιο τύπο του ενεστώτα στην ίδια φωνή

ἀπολέσειαν: το δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού υποτακτικής αορίστου β' μέσης φωνής

σφῶν αὐτῶν: τη γενική ενικού αριθμού θηλυκού γένους στο πρώτο πρόσωπο

οἰκήσειαν: το τρίτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού οριστικής παρατατικού στην ίδια φωνή.

Μονάδες 10

Γ3. α. *ὕμᾱς, βοηθεῖν, πόνους, τυραννίδα, εἶναι, πόλιν:* να κάνετε πλήρη συντακτική αναγνώριση των λέξεων (μονάδες 6).

Γ3.β. «ὥπερ . . . ἀγάλλεσθε»

«ἦν . . . εἶναι»

Να αναγνωρίσετε το είδος των προτάσεων (μονάδες 2) και να γράψετε τον συντακτικό τους ρόλο (μονάδες 2).

Μονάδες 10

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

Διδαγμένο κείμενο

A1. Για όποιον εξετάζει τον τρόπο διακυβέρνησης (μιας πόλης) και ποια είναι η φύση και ποια τα χαρακτηριστικά της κάθε επιμέρους πολιτείας, το πρώτο σχεδόν θέμα για διερεύνηση είναι να δει τι είναι άραγε η πόλη. Γιατί σήμερα υπάρχουν διαφορετικές γνώμες γι' αυτό το θέμα, άλλοι δηλαδή λένε πως την τάδε συγκεκριμένη πράξη την έχει κάνει η πόλη, ενώ άλλοι ότι δεν την έχει κάνει η πόλη, αλλά μια συγκεκριμένη ολιγαρχική κυβέρνηση ή ένας συγκεκριμένος τύραννος· εξάλλου, βλέπουμε ότι όλη η δραστηριότητα του πολιτικού και του νομοθέτη έχει να κάνει με την πόλη, ενώ το πολίτευμα είναι ένας τρόπος οργάνωσης αυτών που κατοικούν στη συγκεκριμένη πόλη. Επειδή όμως η πόλη ανήκει στην κατηγορία των σύνθετων πραγμάτων, όπως όλα εκείνα τα πράγματα που το καθένα τους είναι ένα όλον, αποτελούμενο όμως από πολλά μέρη, είναι φανερό ότι πρώτα πρέπει να ψάξουμε να βρούμε τι είναι ο πολίτης· γιατί η πόλη είναι ένα σύνολο από πολίτες. Επομένως, πρέπει να εξετάσουμε ποιον πρέπει να ονομάζουμε πολίτη και ποιος είναι ο πολίτης. Γιατί για το περιεχόμενο της λέξης πολίτης διατυπώνονται πολλές φορές διαφορετικές μεταξύ τους γνώμες· δεν υπάρχει δηλαδή μια γενική συμφωνία για το περιεχόμενο της λέξης πολίτης· με άλλα λόγια κάποιος, ενώ είναι πολίτης σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα, συχνά δεν είναι πολίτης σε ένα ολιγαρχικό πολίτευμα.

B1. Ο Αριστοτέλης καταφεύγει σε έναν συλλογισμό για να δείξει ότι η πόλη είναι η τελειότερη μορφή κοινωνίας και επομένως επιδιώκει το ανώτερο από όλα τα αγαθά. Ειδικότερα αναφέρει ότι κάθε κοινωνία αποβλέπει σε ένα αγαθό. Η πόλη - κράτος είναι μια κοινωνία άρα όλες οι κοινωνίες αποβλέπουν σε κάποιο αγαθό («πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται» και «τοῦ κυριωτάτου πάντων».)

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016

Εφόσον όμως κάθε κοινωνία - μορφή κοινωνικής συνύπαρξης αποβλέπει σε ένα αγαθό, η πόλη-κράτος που είναι ανώτερη μορφή κοινωνικής συνύπαρξης, επειδή εμπεριέχει όλες τις άλλες μορφές κοινωνίας, αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά, την ευδαιμονία. Στα Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για διαφορετικές κοινωνίες που η καθεμία τους έχει ένα επιμέρους συμφέρον. Αυτοί για παράδειγμα που πολεμούν μαζί επιδιώκουν τον πλούτο, τη νίκη ή την κατάκτηση μιας πόλης. Οι ναυτικοί έχουν στόχο την απόκτηση χρημάτων και κάτι ανάλογο συμβαίνει σε όσους ανήκουν σε μια φυλή ή έναν δήμο. Αυτές τις κοινωνίες όμως τις θεωρεί μόρια της πολιτικής κοινωνίας, επειδή στοχεύουν στο συμφέρον της στιγμής, αντίθετα η πόλη στοχεύει σε αυτό που αφορά *ἅπαντα τὸν βίον*.

Στο κείμενο εντοπίζονται ορισμένες φράσεις που αποδεικνύουν ότι ο Αριστοτέλης εξετάζει τελεολογικά την έννοια «πόλις» καθώς και τις άλλες μορφές κοινωνικής συνύπαρξης. Εξετάζει δηλαδή τα παραπάνω σε σχέση με τον σκοπό για τον οποίο υπάρχουν και τον οποίο προσπαθούν να επιτύχουν. Σύμφωνα με την τελεολογική αντίληψη του φιλόσοφου καθετί έχει δημιουργηθεί για να επιτελέσει έναν συγκεκριμένο σκοπό («τέλος») και να φτάσει στην τελείωση, την ολοκλήρωσή του. Έτσι και η πολιτική κοινωνία, όπως και κάθε κοινωνική ομάδα, συστάθηκε και υπάρχει για να επιτύχει έναν σκοπό. Ο σκοπός μάλιστα της πολιτικής κοινωνίας είναι ο ανώτερος, η ευδαιμονία όλων των πολιτών της. Συνδέει στο σημείο αυτό ο Αριστοτέλης τον άνθρωπο-πολίτη («πάντες») με την πόλη, δηλαδή την επιδίωξη του αγαθού ως σκοπού όλων των ανθρώπων με την επιδίωξη του αγαθού ως σκοπού της πόλης.

Συγκεκριμένα, το «τελικό αίτιο» υποδηλώνεται με τις εξής φράσεις: *ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνεστηκυῖαν*, τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν, *πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται*, τοῦ κυριωτάτου πάντων. Καταληκτικά, όλες οι κοινωνίες έχουν συσταθεί για την επίτευξη ενός σκοπού, του αγαθού («*ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνεστηκυῖαν*,» «*πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται*,»), και όλοι κάνουν τα πάντα για

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016**

ένα σκοπό («του γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν»). Η πόλη που είναι ανώτερη μορφή κοινωνίας αποβλέπει στο ανώτερο αγαθό δηλαδή την ευδαιμονία. (« τοῦ κυριωτάτου πάντων»)

B2. Ο Αριστοτέλης κρίνει απαραίτητο πριν προσδιορίσει την έννοια της «πολιτείας» να εξετάσει την έννοια της πόλης, γιατί ο ορισμός του πολιτεύματος στηρίζεται στον ορισμό της πόλης. Στη συνέχεια όμως διευκρινίζει τους λόγους για τους οποίους το ερώτημα για την πόλη θέτει το ερώτημα για τον προσδιορισμό της έννοιας του πολίτη. Εύλογα δεν είναι δυνατό να απαντήσουμε στο ερώτημα «τι είναι η πόλη» παρά μέσω της απάντησης στο ερώτημα «τι είναι πολίτης». Η πόλη ανήκει στην κατηγορία των σύνθετων πραγμάτων («τῶν συγκειμένων»), είναι δηλαδή ένα όλον («τι τῶν ὅλων») που αποτελείται από μέρη («ἐκ πολλῶν μορίων»), τους πολίτες. Η σύνθεση των στοιχείων είναι οργανική και από αυτήν την άποψη η πόλη είναι ένα «όλον», δηλαδή ένα οργανικό σύνολο που έχει μορφή και τέλος. Επομένως, για να κατανοήσουμε το όλον, δηλαδή την πόλη, πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε το μέρος, δηλαδή τον πολίτη και τα χαρακτηριστικά του, αφού ο ρόλος του στην πολιτική τάξη είναι καθοριστικός. Επιπλέον η μορφή του πολιτεύματος καθορίζει ποιοι είναι πολίτες και η έννοια του πολίτη είναι διαφορετική για κάθε πολίτευμα. Για παράδειγμα κάποιος που θεωρείται πολίτης σ' ένα δημοκρατικό πολίτευμα δεν είναι πολίτης σ' ένα ολιγαρχικό. Στη δημοκρατία ο πολίτης διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εξουσία με βασική προϋπόθεση να είναι ελεύθερος. Αντίθετα στα ολιγαρχικά καθεστώτα είναι απαραίτητη η ποσότητα πλούτου, για να θεωρηθεί κάποιος πολίτης. Όπως θα εξηγήσει και στη συνέχεια του Γ' βιβλίου των Πολιτικών, γίνεται κανείς πολίτης σύμφωνα με τη βάση που καθορίζει το είδος του πολιτεύματος. Η αρετή, ο πλούτος και η ελευθερία διακρίνουν τα πολιτεύματα της αριστοκρατίας, της ολιγαρχίας και της δημοκρατίας αντίστοιχα και καθιστούν κάποιον πολίτη του πολιτεύματος αυτού.

Τέλος προκειμένου ο Αριστοτέλης να φτάσει στον ορισμό

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016**

της έννοιας «πόλις», ακολουθεί την αναλυτική μέθοδο. Αναλύει δηλαδή, μια γενική, σύνθετη έννοια –στην προκειμένη περίπτωση την έννοια «πόλη»– στα συστατικά της, τα επιμέρους στοιχεία της, τον πολίτη, και εντοπίζει, προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά τους.

B3. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη ο πολίτης είναι μέρος της πόλης («Ἐπεὶ δ' ἡ πόλις ... πληθὸς ἐστίν»). Ἔτσι, η πόλη ανήκει στην κατηγορία των σύνθετων πραγμάτων («τῶν συγκεκμημένων»), είναι δηλαδή ένα όλον («τι τῶν ὅλων») που απαρτίζεται από μέρη («ἐκ πολλῶν μορίων»), δηλαδή τους πολίτες.

Ο φιλόσοφος αξιολογώντας ως οντότητα την πόλη, την οποία αποκαλεί «όλον» θα αποδείξει λογικά ότι το όλον προηγείται του μέρους. Ξεκινά λοιπόν με τη διατύπωση της θέσης ότι στην τάξη της φύσης το όλον προηγείται του μέρους. Το ρήμα «προηγείται» δεν έχει εδώ χρονική σημασία, αλλά οντολογική, αφού απαραίτητη προϋπόθεση για να υπάρξει το μέρος είναι να υπάρχει το όλον. Δηλαδή η πόλις, γιατί μόνο μέσα σε αυτή τα μέρη (η οικογένεια, το χωριό και το κάθε επιμέρους άτομο) πραγματώνουν τον σκοπό της ύπαρξής τους, το «τέλος» τους, ενώ έξω απ' αυτήν τα μέρη μένουν ανολοκλήρωτα. Ταυτόχρονα έχει και αξιολογική σημασία αφού ιεραρχικά, το όλον, δηλαδή η πόλη, ως ολοκληρωμένο σύνολο, βρίσκεται πιο ψηλά από το μέρος, δηλαδή την οικογένεια, το χωριό και το κάθε επιμέρους άτομο. Ἄλλωστε, όπως είδαμε και στην προηγούμενη ενότητα, η πόλη αποτελεί εξέλιξη, ολοκλήρωση της οικογένειας και του χωριού και επομένως, τελειότερη μορφή κοινωνίας.

Για να στηρίξει τη θέση αυτή θα παραθέσει ένα παράδειγμα που προέρχεται από εμπειρική παρατήρηση: το παράδειγμα με το σώμα και τα μέλη του. Σύμφωνα με αυτό, αν πεθάνει το σώμα, που αποτελεί το όλον, δεν θα υπάρχουν ούτε τα μέλη του παρά μόνο ως όνομα. Κι αυτό γιατί κάθε μέλος, όπως για παράδειγμα το χέρι, είναι λειτουργικό μόνο όσο υπάρχει το σώμα. Διαφορετικά θα πάψει να επιτελεί τις

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016**

Λειτουργίες που επιτελούσε και δεν θα είναι πια χέρι, αλλά θα του έχει μείνει μόνο το όνομα «χέρι». Επομένως, το σώμα είναι η προϋπόθεση για να υπάρχουν τα μέλη, ή, διαφορετικά, το σώμα ως όλον προηγείται του μέρους.

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με την πόλη, που αποτελεί το όλον, και τους πολίτες, που αποτελούν τα μέρη της. Αν χαθεί η πόλη, τότε οι πολίτες θα είναι λειτουργικά ανύπαρκτοι, γιατί αποτελούν οργανικό και αναπόσπαστο μέρος της, καθώς μόνο η πόλη μπορεί να τους προσφέρει την ύψιστη αυτάρκεια. Άρα η πόλη είναι το όλον προς το οποίο τείνουν τα άτομα για να πραγματώσουν τον σκοπό της ύπαρξής τους και ότι η αυτάρκεια της πόλης μπορεί να διασφαλίσει την αυτάρκεια των μερών.

B4. Σχολικό βιβλίο «Ο ορισμός της δικαιοσύνης από το Σωκράτη «τό τά αὐτοῦ πράττειν» μπορεί να είναι σωτήριος...που επιβάλλει τον αυτοέλεγχο».

B5. ποιούσι/ δρῶσι
φανερὸν
ὀνομαζομένη
οἱ λέγοντες
ἅπαντων

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Είναι λογικό εσείς να στηρίζετε την εξέχουσα θέση της πόλης που απορρέει από την ηγεμονική της θέση, για την οποία ακριβώς όλοι περηφανεύεστε, και να μην αποφεύγετε τους κόπους αλλιώς ούτε να επιδιώκετε τις τιμές. Ούτε (είναι λογικό) να νομίζετε ότι αγωνίζεστε για ένα μόνο (πράγμα), δηλαδή τη δουλεία αντί για την ελευθερία, αλλά και για τη στέρηση της ηγεμονικής θέσης και για τον κίνδυνο, για τα οποία γίνατε μισητοί στη διάρκεια της ηγεμονίας. Απ' αυτή ούτε πια είναι δυνατό σ' εσάς να απομακρυνθείτε, αν και κάποιος επειδή φοβάται αυτό στην παρούσα κατάσταση εξαιτίας της αγάπης της ήσυχης ζωής ενεργεί με γενναιότητα.

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016**

Γιατί πια τη θεωρείτε αυτή ως τυραννία, την οποία φαίνεται ότι είναι άδικο από τη μια να αποκτήσετε, επικίνδυνο από την άλλη να εγκαταλείψετε. Αυτού του είδους οι άνθρωποι πολύ γρήγορα θα μπορούσαν να καταστρέψουν την πόλη τους και αν έπειθαν άλλους και αν κατοικούσαν αυτόνομοι κάπου σε δικό τους (τόπο).

Γ2. τιμῶ
ἤρχθαι
ἐνὶ
ταῖσδε
τυραννὶ
εἰληφέναι
ἀφιέναι
ἀπόλη
ἐμαυτῆς
ᾧκουν

Γ3. α) ὑμᾶς= υποκείμενο του τελικού απαρεμφάτου **βοηθεῖν**
βοηθεῖν= υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης **εἰκὸς (ἐστὶ)**,
τελικό απαρέμφατο
πόνους= αντικείμενο στο τελικό απαρέμφατο **φεύγειν**
τυραννίδα= κατηγορούμενο στο αντικείμενο **αὐτὴν** από το **ἔχετε**
εἶναι (ἄδικον)= υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα **δοκεῖ**, ειδικό
απαρέμφατο [**ἄδικον εἶναι**= απρόσωπη έκφραση]
πόλιν= αντικείμενο του ρήματος **ἂν ἀπολέσειαν**.

Γ3. β) ὥπερ ἅπαντες ἀγάλλεσθε= Δευτερεύουσα αναφορική ονοματική προσδιοριστική. Λειτουργεί ως παράθεση στο **τῷ τιμωμένῳ**.
ἦν λαβεῖν μὲν ἄδικον εἶναι= Δευτερεύουσα αναφορική ονοματική προσδιοριστική. Λειτουργεί ως ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, παράθεση στο **αὐτὴν**.

**ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2016**

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΤΩΝ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΚΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

www.floropoulos.gr